Intrinsieke motivatie en lezen

MALMBERG
a Sanoma company

Kom verder

Inhoudsopgave

Ieder kind houdt van lezen	3
Motivatie, een theoretisch kader	4
Technisch lezen, leesbevordering en motivatie	6
Begrijpend lezen en motivatie	9
Intrinsieke motivatie in *Karakter*	12
Bronnen	15

Ieder kind houdt van lezen

> **Het kan heerlijk wezen om een boek te lezen.**
> *Willem Wilmink*

En toch ervaart niet ieder kind lezen als leuk en plezierig. Uit internationaal onderzoek (Gubbels, Netten en Verhoeven, PIRLS 2016) blijkt dat slechts een derde van de Nederlandse kinderen zich betrokken voelt bij de leesles. Slechts een kwart van de kinderen vindt lezen erg leuk. Internationaal gezien is dit de op één na laagste score. Dit ontbreken van leesplezier leidt vaak tot een negatieve spiraal: kinderen vinden lezen niet leuk, daarom lezen ze minder en raken vervolgens minder vaardig in lezen, waardoor lezen nog minder leuk is. De afname van het aantal gemotiveerde lezers zet zo de leesprestaties onder druk.

‘Leesmotivatie kan via onderwijs effectief bevorderd worden. Negatieve motivaties kunnen via het onderwijs worden gereduceerd.’ Dit wordt in recent onderzoek gesteld (Van Steensel, Van der Sande, Bramer & Arends, 2016) en dit biedt dus volop kansen. Om deze kansen te benutten moet de volgende vraag worden beantwoord: hoe kan de motivatie om te lezen worden ontwikkeld en vastgehouden? In dit whitepaper gaan we eerst dieper in op het begrip ‘motivatie’. Vervolgens maken we duidelijk welke eisen motivatie stelt aan het leesonderwijs en hoe hier in onze nieuwste methode voor voortgezet technisch lezen, *Karakter*, een antwoord op wordt gegeven.

Motivatie, een theoretisch kader

Een intrinsiek gemotiveerd kind leest vanuit zichzelf, pakt vaker een boek en leest daar langer in. Vaak en veel lezen zorgt voor een snellere ontwikkeling van de leesvaardigheid en voor meer leesplezier.

Naar motivatie is veel en verschillend onderzoek gedaan. De meest populaire en ook verreweg de bekendste theorie is die van Deci & Ryan, de Zelfdeterminatietheorie (2000).

Intrinsieke en extrinsieke motivatie

In de Zelfdeterminatietheorie van Deci & Ryan wordt uitgegaan van intrinsieke en extrinsieke motivatie. Een kind is intrinsiek gemotiveerd wanneer het een activiteit als interessant, leuk of plezierig ervaart. Het gaat hierbij om de motivatie die vanuit het kind zelf komt. Er is sprake van extrinsieke motivatie wanneer een kind leert voor een beloning, een voldoende, of omdat dit door anderen van hem verwacht wordt. Motivatie van 'buitenaf' dus. Dat wil niet zeggen dat extrinsieke motivatie moet worden onderschat. Het zou te simpel zijn om te zeggen dat intrinsieke motivatie beter is dan extrinsieke motivatie. Immers, in de praktijk zien we een samenhang tussen beide. Motivatie is als het ware een samenspel tussen prikkels van binnenuit en buitenaf. Wel kan worden geconcludeerd dat intrinsieke motivatie efficiënter en effectiever tot opbrengsten leidt. Een intrinsiek gemotiveerd kind leest vanuit zichzelf, pakt vaker een boek en leest daar langer in. Vaak en veel lezen zorgt voor een snellere ontwikkeling van de leesvaardigheid en voor meer leesplezier. Dit is tegenstelling tot een extrinsiek gemotiveerd kind, dat steeds opnieuw gemotiveerd moet worden om te gaan lezen.

Drie basisbehoeften

Het proces van intrinsieke motivatie is in het onderwijs te stimuleren door rekening te houden met drie menselijke basisbehoeften: competentie, autonomie en verbondenheid.

1. Competentie

Bij competentie gaat het om het ontwikkelen van vertrouwen in eigen kunnen en het toepassen van de opgedane vaardigheid.

2. Autonomie

Autonomie is de perceptie van een kind om gedrag zelf te mogen bepalen, vanuit eigen interesses en waarden. Dit maakt autonomie niet identiek aan onafhankelijkheid. Autonomie vraagt wel degelijk om duidelijke kaders en structuren.

3. Verbondenheid

Verbondenheid geeft de relatie met anderen weer. Ergens bij horen, deel van zijn. Verbondenheid zorgt voor betrokkenheid en biedt veiligheid.

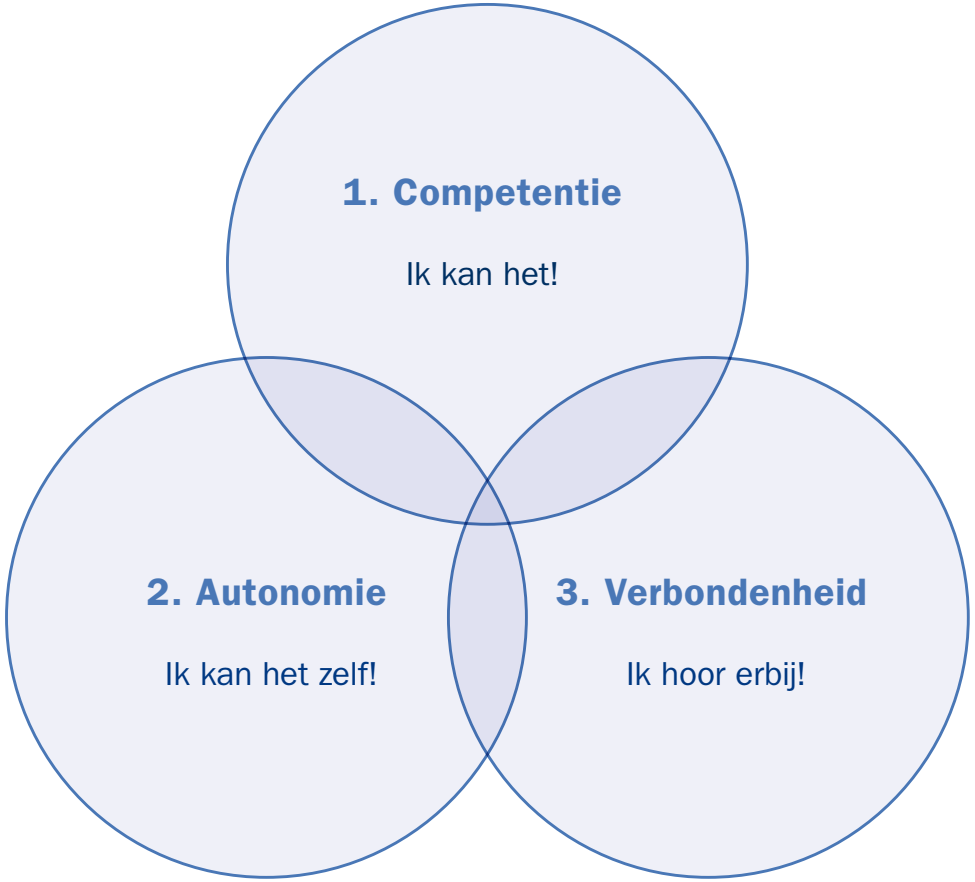

Technisch lezen, leesbevordering en motivatie

De sleutel tot leessucces is motivatie, de sleutel tot motivatie is succes.

Niet ieder kind is intrinsiek gemotiveerd om te lezen. Toch komt vrijwel iedere eerste leeservaring voort uit intrinsieke motivatie. In het leesonderwijs is het belangrijk om kinderen intrinsiek gemotiveerd te houden.

Intrinsieke motivatie tijdens ontluikende geletterdheid

Van nature is een kind nieuwsgierig naar de wereld om zich heen. En dus ook naar de tekens die het om zich heen waarneemt. In de fase van ontluikende geletterdheid herkent het kind tekens en kan het soms ook de klank benoemen die erbij hoort. Het kind ontdekt in deze fase dat de tekens letters zijn en dat deze letters ergens voor staan/een bepaalde betekenis hebben. Van gerichte instructie op de koppeling tussen klanken en tekens en tussen woord en betekenis is nog geen sprake. Dat komt pas in het proces van het aanvankelijk lezen aan de orde. Die eerste kennismaking met een letter, het herkennen van tekens als letters, komt vanuit nieuwsgierigheid van het kind om te leren. Deze intrinsieke motivatie voor lezen kan helaas op jonge leeftijd al worden verstoord. Dit gebeurt vaak onbedoeld, maar kan een negatief effect hebben op de leesontwikkeling. Een kleuter kan bijvoorbeeld druk ervaren bij het moeten leren van letters. In zo'n geval is er onvoldoende rekening gehouden met de autonomie en competentie van het kind. In het leesonderwijs is het van belang dat de intrinsieke motivatie niet verstoord wordt.

Basisbehoeften in het leesonderwijs

Een leerkracht kan een kind intrinsiek gemotiveerd houden voor lezen en deze leesmotivatie aanwakkeren door in het onderwijsaanbod rekening te houden met eerdergenoemde basisbehoeften (De Naeghel et al., 2014; Van Steensel et al., 2016).

1. Competentie

Bij het aansluiten op de competentie van het kind draait het vooral om zelfeffectiviteit. Het kind moet er vertrouwen in hebben dat het in de uitvoering van de taak die voor hem ligt kan slagen. Dit vertrouwen is gebaseerd op eerdere ervaringen. Een kind moet dus vertrouwen hebben en houden in de eigen vaardigheid bij nieuw aangeboden stof. De aangeboden lesstof moet aansluiten bij de competenties van het kind en voortbouwen op de vaardigheid die het kind al heeft opgebouwd. Door in een technisch en vloeiend leesles te focussen op één leesdoel kan de leerkracht gerichte instructie en feedback geven. Het kind weet door de doelgerichtheid van de les precies wat er van hem verwacht wordt. De vorderingen die het kind maakt worden zo inzichtelijk gemaakt en er kan indien nodig gericht worden gestuurd op intensivering in instructie en oefening. Uiteindelijk ontstaan er zo geen hiaten tussen de competentie van het kind en de aangeboden lesstof.

2. Autonomie

Autonomie bij het lezen is heel belangrijk. Het uiteindelijke doel moet zijn dat het kind een een positieve leeshouding én een persoonlijke leessmaak ontwikkelt. Autonomie gaat echter verder dan dat een kind zelf mag kiezen wat het leest. Belangrijk is dat het kind de ruimte gegeven wordt om vrij te lezen en dat het door de leerkracht daarbij wordt ondersteund. Een kind dat tijdens het lezen niet door een volwassene wordt ondersteund, blijkt steeds minder motivatie voor de activiteit te tonen (Deci & Ryan, 2000). Zo moet het aanbod van boeken niet alleen afgestemd worden op de voorkeuren van het kind, maar ook op zijn competenties. De leerkracht zorgt voor de balans tussen voorkeur en leesniveau. Zij bewaakt ook het rijke leesaanbod, een aanbod dat actueel en gevarieerd is en aansluit op (kern- en referentie)doelen.

3. Verbondenheid

Ouders, verzorgers, leerkrachten, vrienden en klasgenoten zijn voor een kind belangrijke stimulators om te gaan lezen. Deze groepen zorgen voor verbondenheid bij het lezen. Tijdens lessen technisch en vloeiend lezen en leesbevorderende activiteiten kan de leerkracht werken aan verbondenheid. Verbondenheid tussen leerkracht en kind en verbondenheid tussen kinderen onderling. Daarbij is het van belang dat de leerkracht oog houdt voor de andere basisbehoeften. De verbondenheid moet worden gerealiseerd zonder dat het de (lees)competenties van een kind belemmert, zodat het als gelijkwaardige in de groep kan functioneren. Aanbod en activiteit of werkvorm moeten erop gericht zijn de autonomie van het kind te borgen. En een veilige omgeving ontstaat waarin het kind zelf keuzes kan maken en zijn eigen mening kan geven.

Intrinsieke motivatie bij het lezen kan dus zeker binnen het onderwijs worden gestimuleerd. Dit vraagt wel voortdurende reflectie op het eigen lesgeven.
Wat tijdens leesbevorderende activiteiten vaak goed te realiseren lijkt, is bij het technisch lezen vaak nog een hele opgave. Terwijl juist bij technisch lezen de intrinsieke motivatie zo belangrijk is voor de ontwikkeling van de leesattitude van het kind.

Begrijpend lezen en motivatie

Begrijpend lezen wordt pas echt betekenisvol als het lezen, taal en zaakvakken verbindt.

Begrijpend lezen is een complexe vaardigheid

Begrijpend lezen ligt in het verlengde van technisch en vloeiend lezen, maar er is wel een fundamenteel verschil. Betekenis verlenen aan een tekst is een primair ontwikkelproces, terwijl het decoderen van geschreven woorden veelal een secundair proces is. Begrijpend lezen is complex en doet een beroep op verschillende competenties van een kind. Het kan in de volgende eenvoudige formule worden uitgedrukt:

begrijpend lezen = technisch en vloeiend lezen × woordenschat × kennis van de wereld

Deze formule laat duidelijk zien dat begrijpend lezen meer is dan vlot en vloeiend lezen. Ook woordenschat en kennis van de wereld spelen een belangrijke rol bij tekstbegrip. Er is geen snelle oplossing wanneer kinderen problemen hebben met begrijpend lezen. Er moet een analyse worden gemaakt om te bepalen bij welke competentie(s) het kind een probleem ondervindt. Het kan dus zijn dat er tegelijk gewerkt moet worden aan het vergroten van de woordenschat, de kennis van de wereld en aan de technische leesvaardigheid.

Bij het lezen met begrip zijn bovendien cognitieve vaardigheden nodig. Het kind moet immers logisch kunnen redeneren. Ook metacognitieve vaardigheden zijn van belang. Het moet ook weten wanneer het een woord of een deel van de tekst niet begrijpt en welke strategie het dan kan inzetten. Ook is het belangrijk dat het kind nagaat of het inzetten van die strategie succesvol was.

Begrijpend lezen en motivatie

Begrijpend lezen en intrinsieke motivatie

Juist bij een complexe vaardigheid als begrijpend lezen is het zeer belangrijk om kinderen gemotiveerd te houden. Kinderen ervaren begrijpend lezen vaak als saai en moeilijk. Ook hier kan de intrinsieke motivatie gestimuleerd worden door te voldoen aan de drie basisbehoeften.

1. Competentie

Net als bij het technisch lezen moet een kind bij het begrijpend lezen het gevoel hebben dat het competent is en kan slagen in de leestaak die voor hem ligt. Moet een tekst bij het technisch lezen vooral aansluiten bij de technische leesvaardigheid van het kind, bij begrijpend lezen moet de tekst aansluiten bij meerdere competenties. Schiet het kind op één van de drie competenties te kort, dan komt het niet tot tekstbegrip. Dit heeft grote invloed op de (intrinsieke) motivatie van het kind. Om een kind gemotiveerd te houden bij het begrijpend en studerend lezen moet je er dus voor zorgen dat de competenties van het kind op alle drie de gebieden op orde zijn.

2. Autonomie

De leerkracht is verantwoordelijk voor een passend onderwijsaanbod. Dit aanbod moet inspelen op de competenties van het kind, maar ook op de aan te leren vaardigheid. Voor begrijpend lezen vraagt dit om teksten op maat.

3. Verbondenheid

De leerkracht zorgt voor verbinding bij het begrijpend lezen. Door middel van modeling laat een leerkracht zien hoe het kind een tekst aan moet pakken. Het kind hoeft het op dat moment nog niet zelf toe te passen. Het richt zijn aandacht op de taakuitvoering door het model, de leerkracht. Hierdoor ontwikkelt het kind vertrouwen dat het in de volgende lesfase de taak zelf kan uitvoeren. Vervolgens past het kind de vaardigheid samen met de leerkracht toe en als laatste stap werken de kinderen samen in het toepassen van de vaardigheid. De verbondenheid wordt dus geleidelijk aan uitgebreid: eerst alleen met de leerkracht, later met andere kinderen.

In de praktijk

Om er in de praktijk voor te zorgen dat kinderen intrinsiek gemotiveerd blijven, vraagt dat de inzet van de leerkracht op de basisbehoeften competentie, autonomie en verbondenheid.
Zorg er vanuit de basisbehoefte competentie voor dat het kind goed voorbereid is op zijn leestaak. Heeft het kind nog moeite met technisch lezen, maak dan een analyse waar het kind op uitvalt en intensiveer het aanbod. Pak doelgericht terug op de leerlijn technisch lezen. Door in het tekstaanbod bij begrijpend lezen aan te sluiten bij de woordenschatlijn van de taalmethode zijn de meeste moeilijke woorden al bij het kind bekend. Heeft het kind echter een beperkte woordenschat, val dan terug op het aanbod in de woordenschatdidactiek van de taalmethode. Door de onderwerpen van de teksten aan te laten sluiten bij de thema's van de zaakvakken wordt de voorkennis geborgd en kan deze kennis effectief worden uitgebreid tijdens het begrijpend lezen.
Voor de basisbehoefte autonomie zijn teksten op maat nodig: teksten die aansluiten bij de competenties van de kinderen en die gevarieerd zijn in tekstsoort en complexiteit.
Bij het creëren van verbondenheid speelt het modellen van de leerkracht een cruciale rol. Om dit te realiseren vraagt het van de leerkracht focus op één doel, waardoor er ook gerichte feedback op dat doel kan plaatsvinden.

Begrijpend lezen wordt pas echt betekenisvol als het de verschillende vakgebieden technisch lezen, taal (woordenschat) en de zaakvakken met elkaar verbindt. Niet door ze te integreren, maar door samenhang te realiseren.

Intrinsieke motivatie in Karakter

Ieder kind beleeft elke les succes en ervaart dat het een stap vooruitzet in zijn leesontwikkeling.

Ieder kind kan leren lezen. Technisch lezen doet immers een beperkt beroep op de cognitieve vaardigheden van een kind. Effectief technisch leesonderwijs vraagt naast een effectieve instructie en oefening om het opdoen van succeservaringen tijdens het lezen. Dan wordt de intrinsieke motivatie van kinderen om te lezen optimaal geprikkeld.

Karakter, elke les een leessucces

De voortgezet technisch leesmethode *Karakter* is gebaseerd op de visie dat motivatie de sleutel is tot leessucces en dat leessucces uiteindelijk weer leidt tot motivatie. In *Karakter* is het intrinsiek motiveren van het kind uitgangspunt van elke les. Ieder kind beleeft elke les succes en ervaart dat het een stap vooruitzet in zijn leesontwikkeling. In het methodeaanbod van *Karakter* is er nadrukkelijk rekening gehouden met behoeften die aan de basis staan van intrinsieke motivatie: competentie, autonomie en verbondenheid (Deci & Ryan).

Competentie

- Door in elke les van *Karakter* één leerdoel (leesdoel) centraal te stellen weet het kind precies aan welk leerdoel het werkt en leert het beter. Alles binnen de les is op lezen en dat ene leerdoel gericht. Zo worden er in de teksten van de technisch leesles geen woorden aangeboden met een leesmoeilijkheid waarop nog geen instructie heeft plaatsgevonden. Er wordt uitgegaan van de vaardigheid die het kind al heeft ontwikkeld en in de les gefocust op de leesmoeilijkheid waarop het kind net instructie heeft gekregen.

- De doelgerichtheid in het aanleren van deze technisch leesvaardigheid zorgt ervoor dat de leerkracht snel een analyse kan maken en gericht kan interveniëren als er een hiaat ontstaat tussen lesstof en competentie van het kind.

- *Karakter* biedt een aanbod op vier verschillende niveaus. De stof bouwt voort op wat bekend is en zorgt door verwerking op de verschillende niveaus voor elk kind voor voldoende uitdaging. Voor elk leesniveau is inzichtelijk gemaakt wat van het kind wordt verwacht. Het aanbod is zo afgestemd dat ieder kind op zijn eigen niveau voortgang boekt en dus succes ervaart.

- Om kinderen positief bewust te maken van de stappen die ze zetten in hun leesontwikkeling, zijn er in de lessen van *Karakter* werkvormen opgenomen waarin kinderen expliciet succeservaringen opdoen. Zo zijn er woordrij- en tekstoefeningen opgenomen, waarbij kinderen bij het herhaald lezen ervaren dat ze makkelijker en daardoor vlotter lezen. Deze kleine stapjes in de ontwikkeling worden op deze manier uitvergroot en leiden tot succeservaringen (Meester et. al). Hierdoor zal het kind met meer plezier de volgende keer een tekst lezen.

WEEK 2 | LES 4

4 Voorbereiden op theaterlezen.

5 Theaterlezen.
Lees de tekst samen.

De zeilboot van Moos

Dittie: Poe, we wachten al vijftien minuten, Lisa! Zie je wel, het wordt niks. We hadden Moos niet moeten vragen. Mijn moeder zei het al: 'Een spreekbeurt met zijn drietjes? Dat geeft alleen maar storm en verdrietjes.'

Lisa: Ik bel hem wel op. Nul zes, twee, twee, vier, acht, zes ... Hee Moos, met Lisa. Dittie en ik staan op je te wachten. Kom je nog oefenen?

Moos: Ja Lisa, ik kom. Ik zoek nog een touw om een doos vast te binden achter op mijn fiets.

Lisa: Is goed, tot zo! Moos komt eraan, hij zoekt nog een touw.

Dittie: Hij is te laat, wij beginnen gewoon zonder Moos. Ik begin ... Jongens en meisjes, onze spreekbeurt gaat over zeilen.

Lisa: Je kan beter zeilsport zeggen, Dittie. Wacht, daar is Moos. Ik doe de deur wel open.

Moos: Hee Lisa, pak jij die doos even aan? Ik kon geen touw vinden, hij staat los achter op mijn fiets. Ik ben bang dat hij valt als ik afstap.

Lisa: Zo, die doos is zwaar! Wat zit er allemaal in? Boeken over zeilboten?

Moos: Zul je wel zien, maar ik denk dat jullie het leuk vinden.

Dittie: Zet daar maar neer, Lisa, naast de tafel. Ha Moos, ben je daar eindelijk? We dachten dat je niet meer zou komen.

Moos: Niet komen? Hoe kom je daar nou bij! Ik heb er juist heel veel zin in. Ik heb er een week aan gewerkt. Willen jullie zien wat ik gemaakt heb? Kijk!

Dittie: Nee, Moos, weet je wat? Dat doen we straks. Ga eerst maar zitten. Jij bent na Lisa aan de beurt en ik begin. Jongens en meisjes, onze spreekbeurt gaat over de zeilsport.

Lisa: Goed Dittie, je bent goed te verstaan. En je kijkt ons goed aan. Nu ik. Dittie, Moos en ik leren zeilen bij een club. Onze club heet De Watervriend. Je kunt lid worden van onze club. Zeilen is heel leuk en gezond en niet duur. Je moet wel een zwemdiploma hebben.

Moos: Ja, en ook een zeilboot. Kijk, ik haal hem uit de doos.

Dittie: Moos, even wachten. Lisa, je bent goed te verstaan, maar soms ga je iets te snel.

Lisa: Moos, wat een gaaf zeilbootje! Dat is onze optimist in het klein. Heb je die helemaal zelf gemaakt?

Moos: Ja, en hier heb ik een bak met water. Zo, die staat. En kijk ... ha, ha, met dit ding maak ik wind. Het is van mijn moeder.

Dittie: Geef mij de stekker maar, ik weet een stroompunt.

Moos: Zo, nu zet ik de boot, rustig, in het water. Ik pak de haardroger, doe het ding aan en ... pfft ... Kijk, door de wind staat het zeil bol. En het bootje vaart!

Lisa: Wauw, Moos, supergeweldig, dit wordt een topspreekbeurt!

Geert van Diepen

Kijk terug
Je las een theaterrol. Lette je goed op de **leestekens**? Hield je pauzes bij een komma en een punt? Vertel het aan je maatjes.

26

Theatertekst uit *Karakter*

- In een les vloeiend lezen gaat het om het lezen met expressie en intonatie. Om doelgericht te kunnen werken aan de verschillende aspecten van het vloeiend lezen mag een kind bij het lezen niet struikelen over technische leesmoeilijkheden. Daarom worden in de lessen vloeiend lezen van *Karakter* de teksten op AVI-beheersingsniveau aangeboden. Bij het theaterlezen zijn de rollen zelfs op verschillende AVI-niveaus geschreven, zodat ze aansluiten op de beheersingsniveaus van de verschillende niveaugroepen in een jaargroep. De zwakste lezer bereidt zijn rol samen met de leerkracht voor. Om deze lezer extra te motiveren is de rol zeer belangrijk gemaakt voor het verhaal.

Intrinsieke motivatie in Karakter

Autonomie

- In de lessen technisch en vloeiend lezen maakt het kind kennis met verschillende soorten verhalende en informatieve teksten. Dit is de start van het ontdekken van een eigen leessmaak.

- In de lessen leesbevordering komt het kind in aanraking met verschillende genres en auteurs. Het kind maakt zo kennis met de veelzijdigheid van de wereld van kinderboeken en ontwikkelt zijn leessmaak verder.

- In literatuureducatielessen doet het kind kennis op van teksten en verhalen en ontwikkelt het tekstgerichte en lezersgerichte vaardigheden. Zo kan het teksten en verhalen beter beoordelen en daarmee gerichter een eigen keuze maken.

Verbondenheid

- Zowel in lessen technisch lezen, vloeiend lezen als in de lessen leesbevordering is er een variatie aan samenwerkvormen opgenomen waardoor het kind zich verbonden voelt.

- Een leerdoel technisch lezen of vloeiend lezen wordt altijd afgesloten met een samenleesvorm. Bij technisch lezen wordt het leerdoel afgesloten met verschillende vormen van duo-lezen en een leerdoel vloeiend lezen wordt afgesloten met theaterlezen. De vormen zijn erop gericht dat de kinderen samen tot een verhaal komen en plezier beleven aan het samen lezen. Het verschil in leesniveau is ondergeschikt gemaakt.

- In de lessen leesbevordering praten kinderen samen over teksten en boeken. Er wordt in deze lessen geen onderscheid gemaakt in leesniveau. Uitgangspunt is dat ieder kind een ander kind kan inspireren en motiveren om te lezen.

Bronnen

- *J. Gubbels, A. Netten, & L. Verhoeven , 2016. PIRLS-2016 / Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands, Radboud Universiteit, Behavioural Science Institute.*
- *Ryan, R. M., & Deci, E. L., 2009. Promoting self-determined school engagement: Motivation, learning, and well-being.*
- *Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2017). Self-Determination Theory. Basic psychological needs in motivation, development, and welness. New York: Guilford Press.*
- *Handbook on motivation at school (pp. 171-196). New York: Routledge.*
- *Hattie, J., 2009. Visible Learning; a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement.*
- *Hattie, J., 2012. Visible learning for teachers, maximizing impact on learning.*
- *Marzano, R., 2014. Wat werkt op school. Uitgever: Bazalt Educatieve Uitgaven.*
- *Gallagher, K., 2009. Readicide: How schools are killing reading and what you can do about it. Portland, ME: Stenhouse Publishers.*
- *Guthrie, J.T. & Knowles, K.T. (2001). Promoting reading motivation. In L. Verhoeven & C.*
- *Snow. (2001). Literacy and motivation: Reading engagement in individuals and groups. (pp. 159-176). Lawrence Erlbaum Associates: inc. Publishers.*
- *Guthrie, J.T. & Wigfield, A. (1999). How motivation fits into a science of reading. Scientific Studies of Reading, 3(3), 199-205.*
- *Van Steensel, R.C.M, Van der Sande, N.E., Bramer, W.M. & Arends, L.R. (2016). Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse. Erasmus Universiteit Rotterdam.*

‘Lezen voor je lol verbetert breinfunctie.’

Jelle Jolles

Uitgeverij Malmberg

Bezoekadres
Magistratenlaan 138 · 5223 MB · ’s-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 233 · 5201 AE · ’s-Hertogenbosch

T +31 (0)88 556 8811
malmberg@malmberg.nl · www.malmberg.nl

Tekst en samenstelling:
Arjanne Hoogerman (onderwijskundige)
Jan Jaap Bijlsma (portfolio manager basisonderwijs)

592573 | 1903

MALMBERG
a Sanoma company